

www.jollibread.com

© Del text: 2017, Maite Carranza

© D'aquesta edició:

2017, Santillana Infantil y Juvenil, S. L. i Grup Promotor, S. L.
Carrer de les Ciències, 73 (Districte econòmic Plaça d'Europa)
08908 L'Hospitalet de Llobregat
Telèfon: 93 230 36 00

ISBN: 978-84-16661-65-7

Dipòsit legal: M-25.840-2017

Printed in Spain – Impres a Espanya

Primera edició: novembre de 2017

Directora de la col·lecció:

Maite Malagón

Editora executiva:

Yolanda Caja

Direcció d'art:

José Crespo i Rosa Marín

Projecte gràfic:

Marisol del Burgo, Rubén Chumillas, Rosa Marín, Julia Ortega

i Álvaro Recuenco

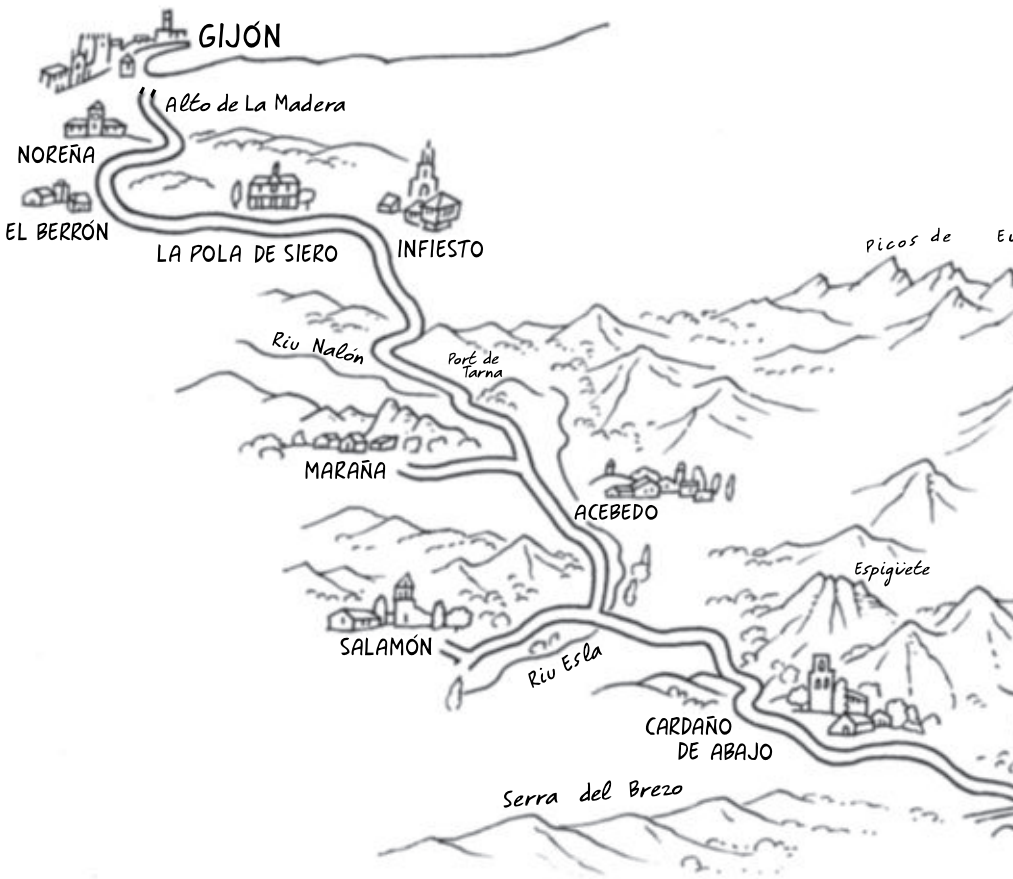
Mapa: Jorge Arranz

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat d'excepció prevista per la llei. Si en necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment, adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org).

UNA BALA PER AL RECORD

MAITE CARRANZA

jolibre

GIJÓN

ALTO de La Madera

NOREÑA

EL BERRÓN

LA POLA DE SIERO

INFIESTO

Picos de

Riu Nalón

Port de Tarna

MARAÑA

ACEBEDO

Espigüete

SALAMÓN

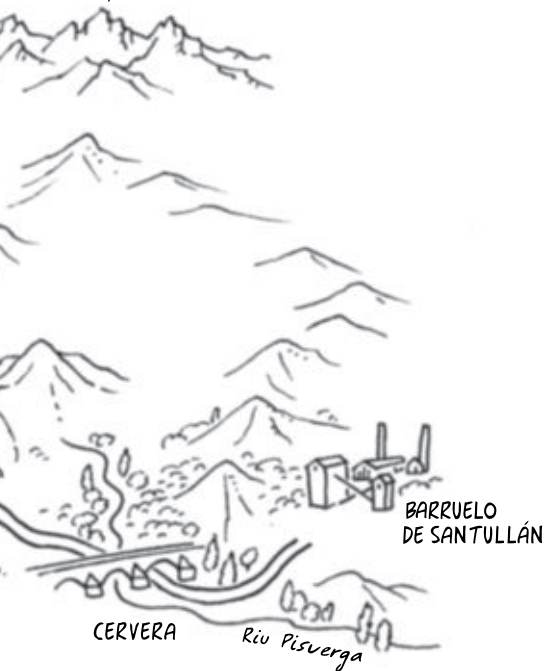
Riu Eslla

CARDAÑO DE ABAJO

Serra del Brezo

*Al Marce, la Claudina i l'Elpidio,
que em van ensenyar a estimar la seva terra.*

le Europa

Primera part

El viatge del Miquel

*Heus aquí: jo he guardat fusta al moll.
(Vosaltres no sabeu
què és
guardar fusta al moll:
però jo he vist la pluja
a barrals
sobre els bots,
i dessota els taulons arraulir-se el preu fet de l'angoixa:
sota els flandes
i els melis,
sota els cedres sagrats.
Quan els mossos d'esquadra espiaven la nit
i la volta del cel era una foradada
sense llums als vagons:
i he fet un foc d'estelles dins la gola del llop.
Vosaltres no sabeu
què és
guardar fusta al moll:
però totes les mans de tots els trinxeraires
com una fandola
feien un jurament al redós del meu foc.
I era com un miracle
que estirava les mans que eren balbes.
I en la boira es perdia el trepig.
Vosaltres no sabeu
què és
guardar fusta al moll.
Ni sabeu l'oració dels fanals dels vaixells
—que són de tants colors
com la mar sota el sol:
que no li calen veles.*

El record d'un pare

Malgrat el munt d'anys que han passat, mai no he pogut oblidar aquell dia. 11

Era una tarda xafogosa de juny. Les mosques, empipadores, se'm ficaven a les orelles i em feien pessigolles a les cames. Als tretze anys em feien dur pantalons curts fos hivern o estiu.

Jo era al prat com cada dia. Havia tret a pasturar les vaques del Manel i, avorrit de tantes mosques, les esclafava a plantofades.

–Miquelet! –vaig sentir que em cridaven.

Vaig aixecar el cap sense reconèixer el militar que s'acostava esbufegant. Duia un uniforme brut i tronat i un braç, pengim-penjam, lligat amb un mocador.

Vaig fer un xiulet per avisar la meva gossa, la Greta, no fos cas que la cosa s'emboliqués.

–Vine, Greta, bonica, vine cap aquí –li vaig xiuxiuejar, sense perdre de petja el soldat.

Era l'any 38 i a les muntanyes, després de tanta guerra, tothom malfiava dels desconeguts.

L'home, tot suat, es va acostar a un pam del meu nas.

–Soc el Santi, te'n recordes, de mi?

I és clar que sí! El Santi era un amic del meu pare, un barrinador sense dos dits de la mà esquerra. L'alçament del 36 el va enxampar de sorpresa a Aguilar de Campoo, a casa d'un cosí, i allà s'hi va quedar, al bàndol nacional.

Em va saludar amb una bona encaixada de mans, com fan els homes. Se'l veia alegre i feia olor de sidra i d'aquell formatge pudent i ple de cucs que mengen els asturians.

12 –Etic content, noi –va dir per justificar-se– gairebé s'ha acabat la guerra i m'han lliurat del servei per la metralla del braç.

Però tot seguit es va posar seriós i em va fer un copet compassiu a l'esquena.

–Au, anem cap a Barruelo, que porto notícies del teu pare.

Vaig tremolar. Les bones notícies venien caminant, com el Santi, i s'explicaven totes soles. Les notícies que arribaven de boca en boca sempre eren dolentes. No vaig voler preguntar, no vaig voler saber el que li havia passat al meu pare durant aquells dos anys de guerra sense notícies. Però ho pensava.

Mort, mort, el pare és mort, em repetia una i altra vegada per fer-me a la idea que em ballava pel cap des de feia temps.

Vaig fer el cor fort mentre esperava la notícia. Però el Santi no tenia cap intenció de xerrar davant les vaques.

–Au, som-hi, anem a parlar amb la teva mare.

–És que...

–No siguis romancer, aquestes ja s'apanyen soles.

«Aquestes» eren les meves vaques, que van fingir indiferència en veure que jo me n'anava amb el Santi.

–Greta, queda't aquí i vigila-les! Ni ensumar el prat del Tomeu!

Les vaques són molt capritxoses i les meves, no us sabria dir el perquè, s'havien encaboriat amb el prat del veí. Déu n'hi do com n'arriben a ser de poca-soltes aquestes bèsties.

La meva mare havia fet mans i mànigues perquè el Manel, un vidu sense fills, em contractés per un sou de misèria i, tot sigui dit, m'havia espavilat. La feina consistia a tenir cura de les vaques: munyir-les, treure-les a pasturar, portar-les a l'abeurador, controlar els vedells perquè no se'ls cruspissin els llops i procurar que les molt tossudes no es fiquessin als camps dels veïns.

I malgrat tot m'agradava, era una bona feina.

–Espera! No corris tant, noi! –va cridar el Santi al meu darrere.

Jo corria perquè no volia pensar en el pare i en la seva mort i menys encara en la seva tomba, ves a saber on. Però em vaig aturar i en girar-me el vaig veure dalt del turó amb els ulls entelats de llàgrimes.

–Ja soc a casa –deia mig somicant–. Ja soc a Barruelo.

Jo vivia a Barruelo i veia el poble a totes hores i, és clar, no em vaig emocionar com el Santi. Però sabia que, encara que no fos un poble bonic, era casa nostra.

Barruelo, al peu de la serralada de Brañosera i a la vora del riu Rubagón, havia canviat força els darrers anys. En temps del meu besavi tot just era un llogaret de

la vall, però des de l'arribada del ferrocarril i les mines havia crescut una barbaritat. La Companyia Minera havia construït casernes per a les famílies nouvingudes i de mica en mica el poble havia anat grimpant muntanyes amunt. Ara ocupava les dues ribes del riu, després de menjar-se els boscos, i havia esdevingut una munió de barris amb nom propi: El Helechar, El Río, San Juan, Bolaredo, La Leche, Perché, Santiago, San Pedro.

14

De petit, la canalla s'escriassava pels carrers costeruts, fumia cops a la pilota i saltava a corda a les places cobertes de fang. La vida girava a l'entorn de les sirenes de les mines, que marcaven la sortida dels miners i l'obertura dels bars. Homes senzills i avesats a la feina dura, dones arriades amb molta canalla, gent vinguda de tots els racons d'Espanya, fum, ferrocarril, xivarri i xavals, molts xavals. Així era el meu poble.

Això era abans.

El Santi i jo vam travessar els carrers buits que ens tornaven l'eco de les nostres passes.

El Santi estava ben sorprès.

–Què ha passat aquí?

Jo vaig callar. Després de dos anys, la guerra s'havia endut els miners. Només quedàvem alguns nens, algunes dones, els nacionals, els afectes al règim i el silenci. El silenci era el pitjor. Podíem sentir el brunzit dels mosquits abans de picar-nos. La por ens feia estar muts i a la gàbia. Ja no fumíem crits, ja no rèiem ni ens escriassàvem com abans de la guerra. La quitxalla, que jo ja era gran, jugaven sense fer soroll i si queien i es pelaven els

genolls, es mossegaven la llengua i no ploraven. Ningú no obria la boca, ningú no piulava. Per si de cas.

–I la teva família? Tots bé? –va demanar el Santi per trencar el silenci.

–Sí –li vaig respondre sense gaire explicacions.

Ningú no donava explicacions en aquells temps. «Estar bé» era ser viu. La meva mare, la meva àvia, els meus cinc germans petits i jo érem vius i teníem casa.

I sense venir a tomb, el Santi, un bocamoll que no sabia tenir la boca tancada, va buidar el pap.

–El teu pare és viu.

Em va deixar glaçat.

Viu!

El pare era viu!

Creure la mare

16 Vaig voler picar de mans i cridar d'alegria, com quan la pilota entrava a la porteria i el meu equip cantava el «Gooool!».

–Viu!!! –vaig repetir un cop més.

M'havia entossudit amb la idea de la seva mort i les paraules del Santi van ser com un miracle. Com si el meu pare mort hagués ressuscitat.

I ho vaig escampar als quatre vents.

–El pare és viu!!!

Aleshores, vaig mig tancar els ulls i me'l vaig imaginar.

No em va costar gaire. Imaginar un pare viu és la cosa més natural del món i no té cap mèrit. Els meus germans i jo sempre parlàvem del pare com si en qualsevol moment fos a punt d'empènyer la porta. La cara bruta pel carbó de la mina, la cigarreta a la boca i la carmanyola a la mà esquerra. Així era com entrava a casa cada nit. Es ficava a la cuina, es rentava amb un gibrell d'aigua calenta que la mare li tenia preparat, i s'eixugava amb una tovallola neta. Abans d'anar a dormir treia el cap a l'habitació del primer pis, on els quatre nois ens apilonàvem

dins el mateix jaç, movia la brasa de la cigarreta en l'aire i dibuixava figures imaginàries. La fumarola i la punta incandescent de la cigarreta eren l'única cosa que els meus germans petits associaven al nostre pare.

Jo no. Jo era el gran i tenia la sort d'haver viscut més temps al seu costat. I com més m'estimava recordar-lo era a la muntanya, de cacera.

El pare em va ensenyar a caçar conills. Amb l'ajuda de la Greta cercàvem els caus, paràvem paranys, els espantàvem i els encalçàvem. A la nit, els escorxàvem i els rostíem damunt la foguera, amanits amb herbes aromàtiques. La carn tenia el gust del romaní i la farigola, que transmetien el tast del bosc.

Havent sopat fèiem bivac sota els roures i ens escal·fàvem vora les brases del foc que el pare atiava durant la nit.

A les muntanyes de Palència, les nits de primavera són tan fredes que l'aire mossega. I hi ha llops. Però el meu pare m'acotxava amb una manta i em tranquil·litava amb el simple gest de deixar la seva mà damunt la meva espatlla. I jo, un nen, m'adormia sense por i sense fred perquè el meu pare era amb mi. I així és com jo volia recordar-lo.

El Santi i jo vam entrar a casa. El Santi assedegat, i jo amb els nervis a flor de pell i mort de ganes de celebrar la notícia.

La cuina, petitona i amb la llar de foc de carbó, feia olor de llet bullida i cols. Els meus germans creixien amb poca salut, per això els portava llet de les vaques del

Manel. La mare deia que tot té cura amb la panxa plena, però amb els pocs queviures que hi havia al rebost jo la tenia sempre buida. Com enyorava l'olor de les botifarres i el pa calent!

La mare i l'àvia, enfeinades, van aixecar el cap alhora i es van quedar atuïdes, amb els ulls clavats en el convidat. No gosaven obrir la boca, per si de cas. La guerra havia deixat la por i la desconfiança surant en cada trobada. Massa delacions, massa venjances. L'hospitalitat de les valls era cosa del passat.

18

Espantades per l'uniforme de feixista, van mormolar alguna cosa semblant a una salutació, però les ganyotes de malfiança semblaven dir «Ves a saber què vol aquest ara i quines ordres duu dels de dalt».

Al Santi se li van encendre els ulls, les va saludar, va acceptar un glop de vi que li va oferir l'àvia i els va explicar les coses a la seva manera. Sense presses, a l'estil de Palència.

–Doncs ja ho veieu, em van ferir al braç i em van llicenciar.

–Alguns tenen sort –va mussitar la mare.

–He vingut xino-xano des d'Oviedo, cau lluny –va continuar el Santi.

–Prou, el Marcel·lí va anar-hi dos estius a pasturar les vaques i ens ho explicava –va comentar l'àvia, que sempre que podia rescatava de l'oblit els records del poc temps que va passar amb l'avi.

–Doncs de camí cap a casa, vaig passar per dos camps de concentració. Ja sabeu el que són. Molts soldats, molts presoners de guerra.

Jo frisava per cridar d'una vegada tot el que sabia, però el Santi, a la seva manera tranquil·la i pausada, havia aconseguit que la mare i l'àvia estiguessin pendents de les seves paraules.

–I en un hi vaig veure el Pasqual –va confessar finalment.

Es va fer el silenci. Un silenci fosc, com el del tro abans d'esclatar.

–Viu! –vaig afegir-m'hi jo engrescat.– El pare és viu!

No em van fer cas, no treien els ulls del damunt del Santi, i se'l miraven com aquell qui veu un fantasma.

–Em va demanar que us avisés que era viu i que us donés molts records.

La mare i l'àvia l'escoltaven, però no se'l creien. Ho vaig endevinar per com serraven les dents, per la seva manera d'empassar saliva.

No creien el Santi.

No havien tingut cap notícia del pare en dos anys i ja havien fet el dol. El donaven per mort, com tants i tants homes. Se l'imaginaven crivellat per les bales al costat de la tàpia de qualsevol cementiri.

–No pot ser, no devia ser ell –va negar la mare.

–Que sí, et dic que era ell –va repetir el Santi, cabut.

–Mare, el Santi el coneix de tota la vida –em vaig permetre opinar.

–N'estàs segur? –va insistir-hi ella.

–Seguríssim. Per això he vingut.

–Ai, mare meva! Mare meva! –va gemegar l'àvia en lloc d'alegrar-se'n, i es va servir un got de vi. Va ser una

de les poques vegades que vaig veure l'àvia bevent; l'altra havia estat mentre atenia la mare en el part dels bessons.

–On anirem a parar! –va continuar la dona fent el ploricó.

–Àvia, que és viu! –li vaig retreure, molest pel seu pessimisme.

–Ai, fill, no sé què és pitjor, si estar mort o en un camp de presoners –em va deixar anar.

20 –És viu –va ficar-hi cullerada la mare amb un to il·lusionat en la veu que no li sentia des de feia molt de temps.– Viu –va dir per segona vegada amb estranyesa.

I tots ens la vam quedar mirant.

Tenia una llum particular a la mirada, com quan van treure la meva germana Txell, la petita, del gorg. Tothom la feia morta fins que va escopir l'aigua i va esclatar en plors.

La mare havia paït la notícia i semblava que ja podia començar a embastar els records del pare com feia jo.

–El meu Pasqual és viu –va repetir un altre cop.

Potser si les coses es diuen moltes vegades acabem per creure-les.

–Molt afamat, però viu –va aclarir el Santi–. Estava fet un secall.

La mare va reaccionar ràpidament i va començar a anar d'aquí cap allà, atrafegada. Ella, tan assenyada, de sobte va embogir. Alguna en duia de cap, segur. Va ficar en un sarró tot el que trobava. No gaire. Cansalada, pa dur, formatge i un xoriço que reservava per a l'hivern.

Jo em vaig preguntava què rumiava. No vaig trigar a descobrir-ho.

–El Miquelet durà menjar i roba al seu pare perquè no li falti de res.

El Miquelet era jo, és clar. La meva mare em va assenyalar el sarró amb un intent de somriure –la pobra no sabia ni somriure– i jo em vaig quedar de pedra.

–Et faré un farcell per al viatge i sortiràs dema al matí ben d’hora.

No vaig poder ni reaccionar. Un viatge? De debò la meva mare m’estava proposant que me n’anés fins a Ovi-
edo? Prop de dos-cents quilòmetres a través de les mun-
tanyes plenes de llops i desertors?

21

–I tan bon punt el trobis, no el perdis de vista. Vagi on vagi, el portin on el portin, tu el segueixes. Després em dius on és.

Jo la mirava sense creure el que m’estava demanant. M’havia quedat mut.

–I si veus la possibilitat –va dubtar uns instants–, feu mitja volta i us en torneu tots dos cap a casa.

Com si fos tan fàcil. Com si tornar a casa amb el Pasqual Serna, un miner fugitiu i buscat per la Guàrdia Civil, un presoner republicà de l’exèrcit nacional, fos el més normal del món.

La mare ho va dir sense pensar i sense recordar que jo només tenia tretze anys.

Anava a contestar, però no vaig poder. Em mirava amb una espurna d’il·lusió que jo gairebé no li coneixia. Per uns instants havia arraconat la tristesa. Que maca que estava!

–En tindràs cura, Miquel?

I m'ho va dir així, amb el meu nom sencer i sense diminutiu, com si ja fos un home.

No li vaig contestar. Ella em va posar el sarró a les mans i jo, després d'uns segons que se'm van fer eterns, l'hi vaig tornar.

Amb aquest gest li vaig trencar l'ànima.

I va començar a plorar.

22 Quina pena que em feia. I, malgrat tot, no podia fer el que em demanava. Em veia incapaç de travessar mitja Espanya, trobar el pare i portar-lo cap a casa, tal com ella volia, però no li vaig contestar. Sempre havia cregut la mare, però aquest cop no podia. Vaig escoltar el seu plor, vaig callar i vaig abaixar el cap avergonyit.

Les mares es creuen i jo no em veia amb cor de creure la meva.